

Aktuellt om offentliga upphandlingar

Rådgivningskliniken 24.8.2026

Rådgivningsenheten för offentliga upphandlingar

Eeva-Riitta Högnäs, ledande jurist

Rådgivningsenheten för offentlig upphandling

Upprättshålls av Arbets- och näringsministeriet och Finlands Kommunförbund rf.

Syfte

- stärka kompetensen i offentliga upphandlingsprocesser
- Ge information om tillämpningen av upphandlingslagen
- Göra marknaden effektivare och främja strategiskt tänkande inom offentliga upphandlingar

Avgiftsfri service:
rådgivning
tillställningar
skolningar
nyhetsbrevet
Upphandlingsinfo
www.upphandling.fi

The background image shows the lower half of a crowd of people, focusing on their legs and feet. The image is heavily stylized with a solid blue overlay and a dense pattern of small red speckles. The text is overlaid on this background.

JHNY

Reformen av upphandlingslagen – vad ändrades?

Vad händer det på våren?

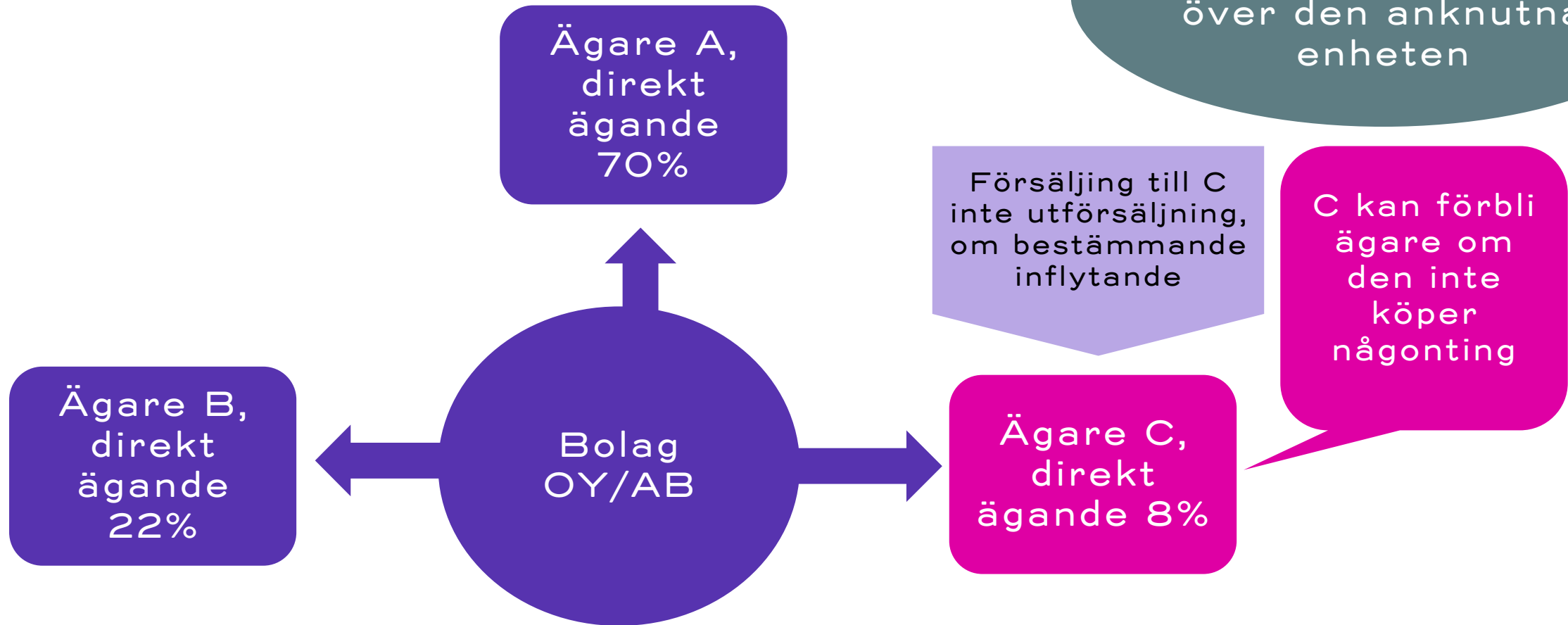
JHNY

In house -enheter

Upphandlingslagens 15 § 2 mom:

*”Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. Är en förutsättning för användning av **en anknuten enhet i aktiebolagsform** att den upphandlande enhetens **direkta ägarandel** i den anknutna enheten är **minst 10 procent.**”*

Upphandling med anknutna enheter: regeln om 10 % ägande

På vilka anknutna enheter tillämpas kravet på ett ägarinnehav om 10 procent?

- Kravet på ett ägarinnehav om 10 procent gäller endast anknutna enheter som är organiserade i aktiebolagsform. Kravet grundar sig på den upphandlande enhetens direkta ägarandel i det aktuella bolaget
- Kravet tillämpas däremot inte på exempelvis samkommuner, välfärdssammanslutningar, affärsverk, andelslag, stiftelser eller föreningar

Övriga förtydliganden

- 15.7 § (omvända och in-house sisters -upphandlingar):

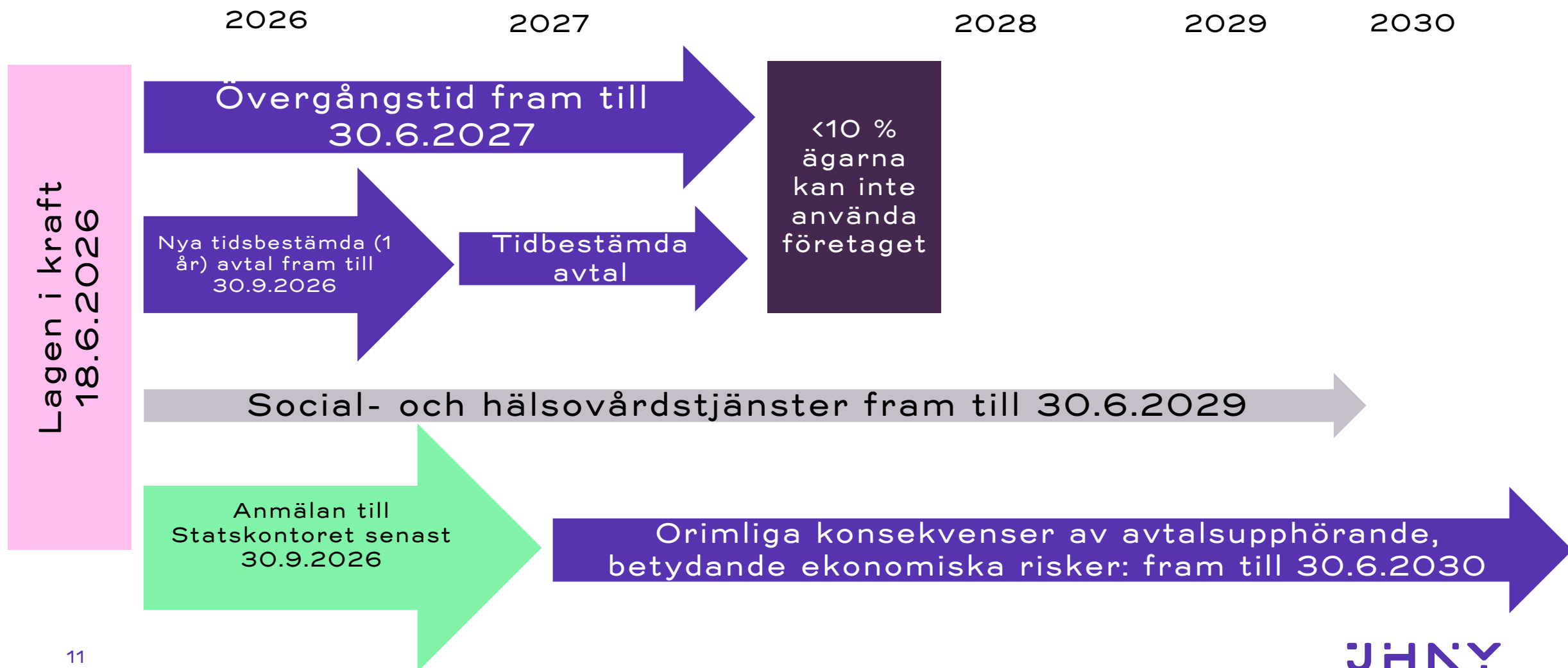
*"Denna lag tillämpas inte på situationer där en anknuten enhet som är en upphandlande enhet gör en upphandling hos en upphandlande enhet som **ensam utövar ett bestämmande inflytande** över den eller hos en annan anknuten enhet som samma upphandlande enhet ensam utövar ett bestämmande inflytande över."*

- C-692/23 AVR-Afvalverwirking (15.1.2026)
 - Begreppet inriktning av verksamheten förutsätter att man vid bedömningen av den anknutna enhetens omsättning och dess försäljning till utomstående utgår från siffrorna för koncernens affärsverksamhet.
 - Den anknutna enhetens dotterbolags försäljning på marknaden är således samtidigt den anknutna enhetens försäljning till utomstående.

Vad är omvända in house-upphandlingar och in house sisters-upphandlingar?

- En anknuten enhet kan under vissa förutsättningar göra upphandlingar utan konkurrensutsättning från den upphandlande enhet som utövar bestämmande inflytande över den. Detta kallas en omvänd in house-upphandling
- Dessutom kan två anknutna enheter som står under samma upphandlande enhets bestämmande inflytande göra upphandlingar av varandra utan konkurrensutsättning. Detta kallas en in house sisters-upphandling

Övergångsbestämmelser

Hur kan man utnyttja övergångstiden fram till 30.6.2030?

- Om ett förtida upphörande av avtalet skulle medföra **oskäligen konsekvenser** eller **betydande ekonomiska eller andra risker**, kan den upphandlande enheten fortsätta att utnyttja sina befintliga avtal med anknutna enheter fram till den 30 juni 2030. Med sådana avtal avses exempelvis informationssystemavtal som är kritiska för organisationens kärnverksamhet eller fullgörandet av dess lagstadgade skyldigheter. Undantaget är allmänt tillämpligt och oberoende av verksamhetsområde
- Den upphandlande enheten ska anmäla användningen av övergångsperioden till Statskontoret senast den **30.9.2026**. Statskontoret publicerar uppgifter om de anmälda avtalen på sin webbplats
- [Mer information om anmälan finns på Statskontorets webbplats.](#)

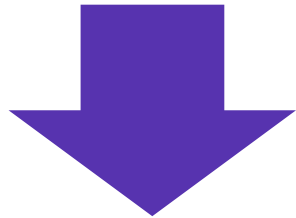
JHNY

Andra ändringar

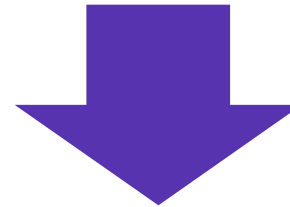
Marknadsanalysen lyfts fram

Marknadsundersökning utförd i enlighet med 65 §

- Dialog med företag som är verksamma inom sektorn
- Samråd med oberoende experter eller andra berörda parter
 - Olika bedömningsmetoder

Genomför och dokumentera marknadsundersökningen!

Ingen skyldighet att avbryta upphandlingen även om endast ett anbud har inkommit

Ingen skyldighet att dela upp upphandlingen i delar

Vad räcker som marknadsundersökning?

- Det finns inga bestämmelser i upphandlingslagen om hur en marknadsundersökning ska genomföras, och dess omfattning och genomförandesätt kan variera beroende på upphandlingens karaktär och behov
- I praktiken kan en marknadsundersökning till exempel innebära allmän informationsåtervinning, begäran om uppgifter eller en mer omfattande marknadssdialog med leverantörer
 - Den upphandlande enheten väljer det mest ändamålsenliga sättet att genomföra marknadsundersökningen
- Det väsentliga är att den upphandlande enheten får en tillräcklig bild av de lösningar och aktörer som finns på marknaden som stöd för planeringen av upphandlingen
- Obs! Den upphandlande enheten har bevisbördan för att marknadsundersökningen har genomförts

Uppdelning av upphandlingskontrakt i delar: ny mekanism och dess verkan

1/2

75 §

Upphandlingskontrakt som överstiger EU-tröskelvärde ska som utgångspunkt delas upp i delar

Detta kan förverkligas i DPS, ramavtal eller enskilda konkurrenssättningar

Skyldighet att dela upp en upphandling gäller inte upphandling inom ramavtal (och DPS, enligt vår tolkning)

De är redan uppdelade i delar

**Förändringen
träder i kraft
först
1.10.2026!**

Om upphandlande enhetens beslut att låta bli att dela upp upphandlingen i delar kan sökas ändring i genom besvär hos marknadsdomstolen

Rätten att överklaga gäller inte upphandlingar som omfattas av lagen om upphandling inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster

Uppdelning av upphandlingskontrakt i delar: När kan man låta bli att dela upp i delar? 2/2

- Upphandlingen kan låtas bli att dela upp i delar till exempel:
 - om en uppdelning av grundad anledning inte är möjlig på grund av bl.a. upphandlingens art eller omfattning eller de risker som är förenade med uppdelningen av upphandlingen
 - om uppdelningen avsevärt ökar den upphandlande enhetens eller leverantörens administrativa kostnader eller skulle leda till en ständig kostnadsökning
 - fördelar med att centralisera upphandlingarna eller målsättningen att locka större företag som anbudsgivare eller utländska anbudsgivare
- Uppdelning av upphandling kan också undvikas ifall upphandlingen föregås av en marknadsundersökning
- Om den upphandlande enheten inte delar upp upphandlingskontraktet i delar, måste skälen till detta anges i upphandlingsdokumenten
- Fördel: en upphandling som delats upp i delar behöver inte avbrytas även om endast ett anbud har lämnats in

Tips för att dela upp upphandlingen i delar

- Dela upp upphandlingen i delar när det är lämpligt
- Om du inte delar upp:
 - Genomför en marknadsundersökning → den enklaste motiveringen
 - Art, omfattning, risker – fallspecifika motiveringar
 - Motivering baserad på kostnader – överväg hur detta ska styrkas
- Inkludera motiveringen i upphandlingsdokumenten
- [Kolla också handboken på finska: Hankintojen jakaminen osiin | Kuntaliitto.fi](#)

Är skyldigheten att dela upp upphandlingen i delar inte i strid med förbudet mot spjälkandet av upphandlingar?

- Nej. Att dela upp en upphandling i delar innebär att hela upphandlingens värde beaktas vid beräkningen av tröskelvärdet. Då tillämpas upphandlingsreglerna utifrån det sammanlagda värdet på samtliga delar
- När man spjälkar upp en upphandling, avses det däremot att upphandlingslagen kringgås. Upphandlingen delas då upp på ett sådant sätt att de enskilda delarna framstår som små och hamnar under tröskelvärdena

Skyldighet att konkurrensutsätta på nytt (träder i kraft först 1.10.2026)

Undantag från
skyldigheten att
konkurrensutsätta på nytt
kan göras av **särskild
vägande skäl**

125 §

Upphandlingsförfarander
ska avbrytas om bara ett
anbud

Förutsättningar:

- ✓ EU-upphandling
- ✓ Öppet förfarande
- ✓ Ingen marknadsundersökning
- ✓ Upphandlingen har inte delats upp i delar

Ny konkurrens-
utsättning
ordnas

Om endast ett
anbud i nya
tävlingen
→ OK

Upphandlande
enheten uppvisar
att den undersökt
marknadens utbud
tillräckligt

Upphandlande
enhetens upphandling
framskider

Möjlighet till
besvär hos MD
(måste lämnas
in innan
anbudsperioden
löper ut)

Gäller de skyldigheter som träder i kraft den 1 oktober 2026 även sådana förfaranden som har inletts före den 1 oktober 2026, men där anbudstiden löper ut efter den 1 oktober 2026?

- Dessa bestämmelser tillämpas på upphandlingar vars upphandlingsannons har publicerats den 1 oktober 2026 eller senare. På upphandlingar som har inletts före denna tidpunkt tillämpas inte de nya skyldigheterna
- Obs! Skyldigheten att motivera varför en upphandling inte delas upp har funnits redan före reformen. Det som ändras är att det för upphandlingar vars upphandlingsannons publiceras den 1 oktober 2026 eller senare blir möjligt att överklaga ett beslut att inte dela upp upphandlingen i delar till marknadsdomstolen

Nya grunder för uteslutning

Grunder för uteslutning 80-81 §

- Utesluta anbudsgivare vars ledare eller tillsynsperson dömts för:
 - Grovt bokföringsbrott
 - Grov miljö förstörelse
 - Grovt naturskyddsbrott
- Avståndet från straffregisterutdraget
- Förtydligande gällande byte av underleverantörer och definition av resursenhet
- Kan utesluta anbudsgivare som Europeiska kommissionen eller annan myndighet har definierat att vara leverantör av hög risk eller har konstaterats vara otillförlitlig i sådan grad att en risk för den nationella eller lokala säkerheten är uppenbar

Tips för att överväga underleverantörer/resursenheter

- Notera begreppet "resursenhet" i anbudsförfrågan
- Det rekommenderas att kräva ett straffregisterutdrag från åtminstone resursenheterna
- Om underleverantören/resursenheten belastas av en uteslutningsgrund:
 - 1) **Be leverantören att lägga fram bevis på avhjälpande åtgärder**
 - 2) Om bevisen inte är tillräckliga, kräv att anbudsgivaren byter ut underleverantören/resursenheten
 - 3) Notera även i motiveringen för beslutet

Ändringar av upphandlingskontrakt vid nationella upphandlingar

- 136 § gäller nu även för nationella upphandlingskontrakt
- Obs:
 - Vid nationella upphandlingar finns ingen skyldighet att lämna en anmälan om avtalsändring
 - En ändring av ringa värde
 - Varor/tjänster: måste vara mindre än 10 %, inte bunden till nationellt tröskelvärde
 - Byggentreprenader: värde mindre än 15 %, alla ändringar av ringa värde måste vara mindre än nationella tröskelvärdet
 - Oklart hur nationella tröskelvärdet påverkar EU-entreprenader

Andra ändringar i nationella upphandlingar

- Vid nationell upphandling ska 96 § gällande onormalt låga anbud följas, om inte den upphandlande enheten anger annat i upphandlingsdokumenten → skyldighet att begära en förklaring
- Det är möjligt att publicera en nationell upphandlingsannons på både finska och svenska, och utöver finska/svenska även på ett annat officiellt EU-språk
- Annonsering i efterhand bli obligatoriskt, inom 30 dagar från det att ett upphandlingskontrakt har ingåtts
 - Skyldighet att publicera annonser i efterhand om direktupphandlingar, EU- och nationella upphandlingar

JHNY

Reform av upphandlingsdirektivet

Läget nu

- Kommissionen har förberett reformen sedan juli 2024
- Utkastet för en förordning är planerad att publiceras av kommissionen den 9.9.2026
- Målen med reformen:
 - Förenkling och ökad flexibilitet och enhetlighet i upphandlingsreglerna
 - Öka användningen av strategisk upphandling
 - Förbättra EU:s ekonomiska säkerhet och strategiska autonomi
 - Underlätta åtkomst till upphandlingsinformation, data och digitala verktyg
 - Europeisk preferens

De viktigaste förändringarna

- En förordning skulle ersätta tre nuvarande direktiv
 - Direkt tillämplig lag i EU:s medlemsstater
 - Upphandlingsförfarandena förenklas och standardförfarandet skulle vara "Open-negotiated procedure"
 - Kvalitetens viktning måste vara minst 30 % (50 % vid arbetsintensiva kontrakt), kan dock uppfyllas också med minimikrav eller avtalsvillkoren
 - Säkerhet och försörjningstrygghet får en central roll (t.ex. cybersäkerhet, kritisk infrastruktur och strategiska beroenden)
 - E.g. grund för uppsägning av avtalet
 - Sektioner om horisontella hänsyn: gröna, sociala, innovation, säkerhet och resiliens samt europeisk preferens
 - Elektroniska företagsuppgifter (Business Wallet) för att göra det möjligt för företag att återanvända verifierad information vid anbudsgivning i olika medlemsstater
 - Europeisk upphandlingsdatabas

**EU-reglerna om
upphandling av
anknutna enheter
skulle inte att ändras
→ bottnen för 10% -
reformen faller bort?**

JHNY

Rättsfall från MD och HFD

JHNY

MD:79/2026
**Olika krav i en gemensam
upphandling**

MD:79/2026, bakgrund

- Föremålet för upphandlingen: begravningstransporttjänster
- Uppskattade värdet: 1.900.000 euro → överstiger EU-tröskelvärde
- Gemensam upphandling för välfärdsområdena i Södra Savolax och Norra Savolax
- Upphandlingen delades in i sex delområden, tre för varje upphandlingsenhet
- Två tjänsteleverantörer valdes ut för varje delområde i prioritetsordning
- Klagomål: minimikraven för tjänsteleverantörers personal är anpassade för den specifika leverantören + olika minimikrav för personal har varit begränsande och snedvridande för konkurrensen och i strid med proportionalitetsprincipen

MD:79/2026, minimikrav för tjänsteleverantörers personal

- Anbudsförfrågan:

"Den yrkesutövare som erbjuder tjänsten får inte samtidigt ha ett tjänsteförhållande (tjänste- eller anställningsförhållande) med Norra Savolax välfärdsregion. Företaget som erbjuder tjänsten får inte ha bolagsmän eller ägare som har ett tjänsteförhållande med Norra Savolax välfärdsregion.

Den yrkesutövare som erbjuder tjänsten får samtidigt ha ett tjänsteförhållande (tjänste- eller anställningsförhållande) med Södra Savolax välfärdsregion, men får inte samtidigt fungera som ansvarig för verksamheten kring avlidna."

→ Olika krav på personal beroende på delområde

- Brott mot villkoren under avtalstiden är ett avtalsbrott, vilket leder till omedelbar uppsägning

MD:79/2026, MD:s slutsats

- Upphandlande enheten har ett stort utrymme att definiera upphandlingens föremål och kraven för upphandlingen
 - Kraven måste dock vara objektiva och motiverade i förhållande till upphandlingens föremål, och de får inte oskäligt hindra deltagande i anbudet eller begränsa konkurrensen
 - Proportionalitetsprincipen innebär att kraven måste vara proportionella i förhållande till det eftersträlvade målet
- Upphandlingsenheten har inte klargjort vad som avses med intressekonflikter vad gäller Norra Savolax välfärdsområde å ena sidan och Södra Savolax välfärdsområde å den andra
- Upphandlande enhet lämnade ingen motivering till varför kraven som ställts för att uppnå samma mål formulerades på olika sätt
- Upphandlingsenhetens förfarande säkerställde inte rättvis och icke-diskriminerande behandling av anbudsgivarna

Vad lär vi oss av detta?

- Vid gemensam upphandling kan kundernas krav skilja sig från varandra, men kraven måste fortfarande vara proportionella
- Om de krav som ställs för att uppnå samma mål skiljer sig åt, måste den upphandlande enheten kunna objektivet motivera skillnaderna
- Förebyggande av intressekonflikter kan beaktas i anbudsförfrågan, men det måste vara tillräckligt motiverat och villkoret måste vara i linje med andra villkor
- Obs. marknadsdomstolens beslut har överklagats till högsta förvaltningsdomstolen

JHNY

MD:12/2026 Ändring av avtal

MD:12/2026, bakgrund

- Föremålet för upphandlingen: kvadrivalenta säsongsinfluensavacciner
- Uppskattade värdet: 29.920.000 euro → överstiger EU-tröskelvärde
- Social- och hälsovårdsministeriets upphandling för 2023-2024 och optionsperioderna 2024-2025, 2025-2026 och 2026-2027
- Ministeriet använde de två första optionsperioderna
- Klaganden: upphandlingen hade ändrats efter första optionsperioden i strid med upphandlingslagen
 - Upphandlande enheten hade ändrat upphandlingen av kvadrivalenta vacciner till trivalenta vacciner

MD:12/2026, frågeställning

- Har några väsentliga förändringar gjorts i upphandlingsavtalet?
- Baserar ändringen på klara, exakta och entydiga villkor i upphandlingsdokumenten? JYSE Varor 2022, § 4.7:
"Med samtycke från beställaren kan leverantören ersätta kontraktsenliga varor med andra. Ersättningsvarorna ska uppfylla kraven i kontraktet och ha samma beskaffenhet som de ursprungliga varorna. Leverantören är skyldig att leverera en ersättningsvara till högst samma pris som den ursprungliga varan."
- Har ändringen uppstått till följd av omständigheter som en omdömesgill upphandlande enhet inte hade kunnat förutse?
- Finns det grunder för direktupphandling?

MD:12/2026, MD:s slutsats

- Baserat på anbudshandlingarna kunde anbudsgivarna rimligen ha förstått att de åtog sig att endast leverera kvadrivalent vaccin under den faktiska upphandlingsperioden och optionsperioderna
- Trivalenta och kvadrivalenta vacciner skiljer sig åt i sina egenskaper och det finns skillnader mellan dem när det gäller leverantörernas förmåga att erbjuda och detaljerna i erbjudandena → JYSE Varor 2022 § 4.7 är inte lämplig för situationen
- Upphandlande enheten hade erfarenhet och kunskap från tidigare liknande upphandlingar och att virusstammar kan förändras under avtalsperioden → inga omständigheter som en noggrann upphandlingsenhet inte kunde ha förutsett
 - En väsentlig kontraktsändring
 - Ingen direktupphandlingsgrund baserad på extrem brådska
 - 100 000 euro i påföljdsavgift

Vad lär vi oss av detta beslut?

- Planera en upphandling proaktivt
 - Vilka är riskerna?
 - Vilka är de möjliga ändringarna under avtalsperioden?
- Inkludera precisa villkor för avtalsändringar i utkastet till avtalsavtal
 - JYSE villkor är oftast för generella
- Motivera avtalsändringen i tillräcklig utsträckning

JHNY

**HFD annat beslut
7.5.2026/1200
Ersättning av resursenhet**

HFD annat beslut 7.5.2026/1200, bakgrund

- Lag om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster
- Föremålet för upphandlingen: byggavtalet för utveckling av Åbo järnvägsgård och byggandet av Kuppis-Åbo -dubbelspår
- Uppskattade värdet: 15 000 000 euro → överstiger EU-tröskelvärdet
- Anbudsgivaren hade ursprungligen utsett B Ab till resursenhet och en anställd hos B Ab utsågs till ansvarig för sprängningsarbetet
 - Resursenheter används för att uppfylla lämplighetskraven
- Anbudsgivaren ersatte senare B Ab med sig själv och ändrade B Ab till en underleverantör
- MD: Underlåtenheten att lämna ut underleverantörens information var inte ett mindre fel, eftersom informationen hade varit relevant för bedömningen av anbudsgivarnas lämplighet och förekomsten av uteslutningsgrunder enligt upphandlingsreglerna → Anbudet borde ha uteslutits från anbudsjämförelsen

HFD annat beslut 7.5.2026/1200, frågeställningen i HFD

- Borde den vinnande anbudsgivarens anbud ha uteslutits från anbudsförfarandet eftersom i det vinnande anbudet uppgetts att man inte skulle använda underleverantörer, trots att man i själva verket hade utsett en anställd hos underleverantören som ansvarig för sprängarbetet?
- Vilken betydelse har det faktum att den resursenhet som ursprungligen angavs i anbudet har ersatts under upphandlingsförfarandet?
- HFD: Frågan är inte att resursenheten inte kunde ha ersättas i sig, utan snarare betydelsen av ersättningen i förhållande till annan information som lämnats i anbudet

HFD annat beslut 7.5.2026/1200, HFD:s slutsats, röstningsresultat 3-2

- Den vinnande anbudsgivarens anbud hade överensstämt med anbudsförfrågan när anbudet lämnades in, men situationen hade förändrats efter att upphandlingsenheten hade förbehållit den vinnande anbudsgivaren möjligheten att ersätta resursenheten
- Efter bytet är den vinnande anbudsgivarens lämplighetskrav fortfarande uppfyllda och anbudet har inte förbättrats
- Upphandlande enheten kunde förstå från anbudet att underleverantören skulle anlitas
- Frågan om en avvikelse i informationen i anbudet som hade uppstått till följd av det tillåtna bytet av en resursenhet, och som inte fanns i det ursprungliga anbudet
- Det rådde ingen oklarhet om innehållet i anbudet och dess överensstämmelse med anbudsförfrågan → Upphandlande enheten hade inte agerat i strid med upphandlingsreglerna

Vad lär vi oss ?

- Lösningen kan kritiseras, vilket framhålls i den avvikande meningen:
 - Även om den vinnande anbudsgivaren själv tog på sig resursenhetens uppgifter, förlitade denne sig fortfarande på B Ab:s resurser, eftersom en anställd hos det företaget ansvarade för sprängningsarbetet på entreprenadplatsen
 - Information om underleverantör fattas från anbudet
 - Anbudet borde ha uteslutits från anbudsförfarandet
- Under alla omständigheter måste den upphandlande enheten uppfylla kraven på likabehandling och icke-diskriminering av anbudsgivare samt transparens i förfarandet
- Om anbudsförfrågan kräver att underleverantör nämns kan utelämnandet inte korrigeras i efterhand (i det aktuella fallet fanns inget sådant krav i anbudet)

Frågor?

Tack.

Eeva-Riitta Högnäs, ledande jurist
+358 41 506 3414
Eeva-Riitta.Hognas@kuntaliitto.fi

hankinnat@kuntaliitto.fi

hankinnat.fi

JHNY